

Symposium naukowe „*Rerum gestarum monumentis et memoriae. Tytus Liwiusz i jego dzieło w 2000. rocznicę śmierci*”

W Instytucie Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego 23 maja 2017 roku odbyło się sympozjum naukowe „*Rerum gestarum monumentis et memoriae. Tytus Liwiusz i jego dzieło w 2000. rocznicę śmierci*”. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Zakład Historii Nauki i Kultury pod patronatem Stowarzyszenia Historyków Starożytności. Sympozjum w całości poświęcone było postaci Tytusa Liwiusza i jego dziełu *Ab Urbe condita*. Na zaproszenie Instytutu Historii do Zielonej Góry przybyli przedstawiciele kilku polskich ośrodków naukowych, aby wspólnie celebrować 2000. rocznicę śmierci historyka z Patavium.

W obradach wzięli udział: Hanna Appel (UMK), Małgorzata Pawlak (UWr), Jakub Pigoń (UWr), Katarzyna Balbuza (UAM), Agata A. Kluczek (UŚ), Krzysztof Mogielnicki (KUL), Agnieszka Dziuba (KUL), Danuta Musiał (UMK). Uniwersytet Zielonogórski reprezentował Jarosław Dudek i Andrzej Gillmeister.

Po krótkiej inauguracji i przywitaniu gości przez dyrekcję Instytutu Historii nadzedł czas na rozpoczęcie obrad. Pierwszy z paneli poprowadziła prof. Danuta Musiał, natomiast cykl referatów zapoczątkowała Hanna Appel z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Profesor Appel w swoim wystąpieniu pt. *Podróż Emiliusa Paullusa po Grecji w ujęciu Liwiusza* przybliżyła słuchaczom postać wodza armii rzymskiej i jego wyprawę do Grecji, podczas której odwiedził m.in. Delfy, Ateny, Korynt, Argos, Spartę i Olimpię. Dzieje tej podróży, nazywanej także „pielgrzymką do słynnych sanktuariów Grecji”, opisali także Polibiusz i Plutarch. Ważne miejsce w rozważaniach zajęło ukazanie odmiennych koncepcji przedstawienia wojaży Paullusa, jakie mieli autorzy wszystkich trzech przekazów.

Jako druga wystąpiła Małgorzata Pawlak z Uniwersytetu Wrocławskiego, która podjęła się analizy porównawczej przekazów – Tytusa Liwiusza i Pompejusza Trogusa – dotyczących wyprawy Aleksandra z Epiru do Italii. Profesor Pawlak przedstawiła słuchaczom poglądy obu autorów na postawę Aleksandra oraz dalekosiężne plany polityczne i militarne króla. Najważniejszym elementem tych rozważań były jednak ludy tubylcze, z jakimi spotkał się Aleksander podczas swojej wyprawy, i ich miejsce w wizji sojuszu świata greckiego, który pod jego dominacją miał zostać w pokojowych

stosunkach z Rzymem. Jednym z przybliżonych zagadnień, odnoszącym się ściśle do księgi VIII *Ab Urbe condita*, była wartość historyczna relacji Liwiusza, która według badaczy budzi wątpliwość w wielu punktach, m.in. za sprawą datacji, wydarzeń i problemu chronologii względnej. Prelegentka przedstawiła również legendę o początkach Brundizjum, która jest istotnym elementem różniącym oba przekazy, ponieważ występuje tylko w relacji Pompejusza Trogusa, natomiast próżno jej szukać u Liwiusza. Jak wykazano, część wspólną stanowi podsumowanie wydarzeń, co może być wynikiem wspólnej podstawy źródłowej obu przekazów.

Kolejny referat wygłosił Jakub Pigoń z Uniwersytetu Wrocławskiego. Jego rozważania dotyczyły prologów wewnętrznych w *Ab Urbe condita*. Prezentację tematu rozpoczął od przedstawienia zagadnienia prologów wewnętrznych – ich cech charakterystycznych i kryteriów, jakim powinny odpowiadać. Wystąpienie oparte było na analizie wstępów do ksiąg: II, VI, XXI i XXXI dzieła Liwiusza. Profesor Pigoń w swoim referacie wykazał, że można je uznać za prologi wewnętrzne. Według niego stan zachowania utworu nie pozwala na dokładne ustalenia co do prologów wewnętrznych innych ksiąg, jednak wnioskując z przekazu Pliniusza Starszego (*Historia Naturalna*), możemy być pewni, że również tam się one pojawiały.

Po wyżej wymienionych referatach przyszedł czas na dyskusję, podczas której prelegenci i słuchacze wymienili się wrażeniami odniesionymi podczas prezentacji oraz wygłosili swoje opinie o przedstawionych zagadnieniach. Był to również czas na zadanie pytań, jakie zrodziły się podczas prelekcji.

Po krótkiej przerwie jako pierwsza wystąpiła Katarzyna Balbuza z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, która wygłosiła referat pt. *Liwiusz i pignora Imperii. Historyk z Patavium jako gloryfikator wiecznotrwałości Rzymu*. Profesor Balbuza wykazała, że motywy wieczności miasta funkcjonowały także w dziele Tytusa Liwiusza i podjęła się określenia ich roli w narracji dziejopisarza.

Następny referat autorstwa Agaty Kluczek z Uniwersytetu Śląskiego dotyczył numizmatów rzymskich. W prezentacji *Conditores Urbis Romae. Tytus Liwiusz i rzymskie numizmaty* pani profesor skupiła się na wizerunku wilczycy karmiącej Remusa i Romulusa – Lupa Romana, który pojawia się w *Ab Urbe condita*. Prelegentka przedstawiła słuchaczom dzieje tego motywu jako inspiracji zarówno w sztuce, jak i w mienictwie rzymskim. Przedstawiona problematyka oscylowała głównie wokół ukazania wilczycy karmiącej bliźniaki na monetach w różnych fazach rozwoju Rzymu. Ponadto prof. Kluczek podjęła się analizy przedstawienia mitu założycielskiego przez historyka z Patavium oraz jego reinterpretacji.

Ostatni w tym panelu, ale równie interesujący referat przedstawił Krzysztof Mogielnicki z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, który zajął się zagadnieniem

rewolty Appiusza Herdoniusza i jej miejscu w *Ab Urbe condita*. Wystąpienie zawierało wiele cennych uwag o naturze historiografii rzymskiej.

Pierwszy panel wzbudził w słuchaczach zainteresowanie, które nie malało nawet podczas przerwy obiadowej, podczas której prelegenci dyskutowali o wygłoszonych referatach.

Drugi panel poprowadziła prof. Katarzyna Balbuza. Po przerwie głos zabrała Agnieszka Dziuba z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Swoje rozważania poświęciła pierwszemu polskiemu przekładowi dzieła Liwiusza. W referacie pt. *Tyta Liwiusza „Dzieje rzymskie” hrabiego Ossolińskiego. Pierwszy polski przekład Ab Urbe condita* prof. Dziuba przedstawiła zarys biografii hrabiego oraz jego pracę nad przekładem dzieła Liwiusza. Szczególną uwagę zwróciła na warsztat naukowy Ossolińskiego oraz technikę, jaką obrał przy tłumaczeniu. Interesującym zagadnieniem były powódki, jakie skłoniły hrabiego do zajęcia się tym antycznym tekstem. Profesor Dziuba poddała analizie fragmenty przekładu autorstwa Ossolińskiego, co miało na celu zweryfikować ich wartość naukową dla współczesnych odbiorców. Efektem tego zabiegu było potwierdzenie krytycznych ocen, jakie na temat tego tłumaczenia wygłosili historycy literatury. Taki osąd został poddyktowany przede wszystkim długimi, wielokrotnie złożonymi zdaniem i niejasnym stylem. Ponadto Ossolińskiemu zarzuca się dobieranie nieodpowiednich do kontekstu znaczeń słów oraz używanie zwrotów, które już w XVIII w. były archaizmami. Profesor Dziuba na zakończenie wystąpienia podkreśliła, jak ważny i niezaprzeczalny jest wkład hrabiego Ossolińskiego w kulturę polską.

Po referatach przedstawiciele KUL przyszedł czas na przedstawiciela Uniwersytetu Zielonogórskiego. Jarosław Dudek wygłosił referat pt. *Obraz republiki rzymskiej w historiografii bizantyńskiej w XI-XII w.* Referat spotkał się z dużym zainteresowaniem, ponieważ dotyczył ciekawej kwestii recepcji historiografii klasycznej w epoce bizantyńskiej.

Po raz kolejny nadszedł czas na dyskusję, podczas której słuchacze mogli zadać prelegentom pytania, podzielić się wnioskami wyciągniętymi z odczytów oraz skomentować przedstawione zagadnienia.

Na zakończenie obrad głos zabrała Danuta Musiał z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, która wygłosiła interesujący referat pt. *Ab Urbe condita jako przewodnik po rytuałach rzymskich*. Dzieło Liwiusza, ze względu na swój rozmiar, jest kapitalnym źródłem religii rzymskiej, także w jej wymiarze rytualnym, co prof. Musiał pokazała na wybranych przykładach. Obrady zamknął i podsumował Andrzej Gillmeister, organizator sympozjum – odwołując się do przedstawionych wystąpień, krótko scharakteryzował *ars historica* Tytusa Liwiusza.

Obrady zgromadziły badaczy antyku z całego kraju. Interesujące referaty wzbudziły w słuchaczach ogromne zaciekawienie i ukazały wiele nowych aspektów związanych z dziełem Tytusa Liwiusza. Spotkanie to skłoniło jego uczestników do refleksji nad tym, jakie zainteresowanie towarzyszy historykowi z Patavium. Kameralny charakter symposium sprawił, że ożywiona dyskusja trwała długo po jego zakończeniu.

Joanna Marciniszyn